

APIE ANTIKĄ GABRIELIO NAUDÉ KNYGOJE *PATARIMAI KURIANČIAM BIBLIOTEKĄ*

IRENA ŠTIKONAITĖ

Vilniaus universiteto Klasikinės filologijos katedra
Universiteto g. 3, LT-01513 Vilnius, Lietuva
El. paštas: irena.stikonaite@ff.vu.lt

Prancūzų filosofo, istoriko ir bibliofilo Gabrielio Naudé (1600–1653) knyga *Patarimai kuriančiam biblioteką* (toliau – *Patarimai*), paskelbta Paryžiuje 1627 metais, iš prancūzų kalbos jau išversta į lotynų, anglų, italų, vokiečių, danų ir švedų kalbas. Nuolat koreguota, papildyta naujais komentarais ir nuorodomis, ji pradėjo ir lietuviškąją tradiciją¹. Pirmoji šios knygos publikacija lietuviškai, versta Astos Krakytės (ne visos knygos, be 4, 5 ir 9 skyrių), buvo išspausdinta 2003 m. „Knygotyros“ 41 tome (p. 134–161) su gausiais komentarais, Antikos autorių citatomis, verstomis *ad verbum*. Tikėtina, kad tai ir paskatino knygos leidėjus parengti visą *Patarimų* tekstą plačiau visuomenei.

Aptariamąją knygą vadinti vien tik nauju vertimu yra per kuklu, nes be pratarmės

(p. 7–8), vertėjo Vido Račiaus įžangos žodžio *Non multa, sed multum* (p. 9–14), paties kūrinio teksto (p. 17–99), pradžioje iliustruoto G. Naudé portretu ir pirmosios 1627 m. laidos antraštinio lapo graviūra, taip pat vertėjo paaiškinimų teksto pabaigoje (p. 100–170), didelio svarumo knygai suteikia itin išsami bibliotekininkystės istoriko dr. Arvydo Pacevičiaus profesionalia parašyta mokslinė studija „Gabrielio Naudé idėjų sklaida: moderniosios bibliotekos modelio beiškant“ (p. 171–202); taip pat Sondros Rankelienės kvalifikuotai parengta *Rodyklė* (p. 203–227) ir knygos pabaigoje prie puošnios Baroko epochos leidinių priartinančios istorinių portretų bei to meto leidinių reprodukcijos. Taigi, visa *Naudaeana* vienoje knygoje.

G. Naudé *Patarimai* aktualiausi bibliotekininkystės, bibliofilijos, kultūrologijos istorikams. Kaip rašo knygos sudarytojas A. Pacevičius, G. Naudé veikalas ypač įdomus šiandienos komunikacijos ir informacijos mokslų tyrėjams. Šiame rašinyje į lietuviškai prakalbintą G. Naudé veikalą

¹ NAUDÉ, Gabriel. *Patarimai kuriančiam biblioteką*. Sudarė Arvydas Pacevičius; vertė ir paaiškinimus parengė Vidas Račius; Vilniaus universiteto biblioteka, Vilniaus universiteto Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų institutas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007. 227 p., 10 iliustr. lap. ISBN 978-9955-33-126-1.

bus mėginama pažvelgti nauju aspektu: kaip jame atsiskleidžia Antikos kultūra ir realijos, kaip aptariamoms knygoms rengėjams pasisekė jas perteikti lietuviškai.

Po medicinos ir filosofijos studijų Paryžiuje, Parmoje ir Paduvoje įgijęs puikų klasikinį išsilavinimą, rekomenduotas kardinolui Gvido Bagni, ėjęs lotyniškojo sekretoriaus pareigas, visą gyvenimą G. Naudė praleido įtakingų valstybės veikėjų, Bažnyčios hierarchų ir mecenatų rūmuose. Šitai aiškiai pabrėžia jo universalią mąstyseną, rodo jį buvus eruditą, aistringą ir kruopštų mokslininką, pelnytai jo amžininkų vadintą labiausiai patyrusiu knygų tyrinėtoju (*peritissimus librorum indagator*). G. Naudė, dėstydamas savo mintis apie bibliotekos kūrimą, komplektavimo strategiją ir taktiką, bibliotekų tarnavimą visuomenės labui, dažnai įterpia vaizdingų Antikos autorių citatų ar parafrazių. Vertėjas nurodo suradęs citatos vietą, ją išverčia arba dar pažymi, kokia iš tikrųjų yra cituojamo Antikos kūrinio mintis. Nėra knygoje skyriaus, kuriame nebūtų minimi daugelio Antikos literatų, gramatikų, istorikų darbai, įvairios kultūrinės realijos ir net mitologiniai motyvai².

Patarimuose cituojami ir romėnų, ir graikų autoriai: Horacijus (*Giesmės, Laiškai, Povezijos menas*), Tacitas (*Analai*), Valerijus Fla-

kas (*Argonautika*), Plautas (*Asilinė*), Plinijus Jaunesnysis (*Laiškai*), Klaudianas (*Giesmės*), Persijus (*Satyros*), Ovidijus (*Metamorfozės, Laiškai, Liūdesio elegijos, Laiškai iš Ponto, Meilės menas, Vaistai nuo meilės*), Marcialis (*Epigramos*), Simachas (*Laiškai*), Ciceronas (*Apie oratorių*), Vergilijus (*Eneida, Bukolikos, Georgikos*), Juvenalis (*Satyros*), Manilijus (*Astronomija*), Seneka (*Laiškai Lucilijui, Apie sielos ramybę, Apie laimingą gyvenimą, Gamtos klausimai*), Kalpurnijus (*Eklogos*), Kvintilianas (*Apie oratoriaus ugdymą*), Kornelijus Galas (likę tik fragmentai), Salustijus (*Istorija*, kurios liko tik fragmentai), Aristotelis (*Politika*), Hipokratas (*Aforizmai*). Pagirtina, kad Antikos autorių vardai rašomi pagal nusistovėjusią Antikos vardų rašybą. G. Naudė tekste užrašyti suprancūzinti Antikos autorių vardai lietuviškai pateikti taip pat pagal Antikos vardų rašybos taisykles. Šito dar labai pasigendame kituose lietuviškuose vertimuose.

Patarimuose G. Naudė cituojami ir vėlesni autoriai, kurių kūriniai buvo išleisti lotyniškai. Tai gramatikas ir literatas Decimas Didysis Auzonijus (lot. Decimus Magnus Ausonius, apie 310–395), anglų politikas ir bibliofilas Richardas de Bury (1287–1345), taip pat flamandų humanistai Justas Lipsijus (lot. Iustus Lipsius, 1547–1607) ir Jacobas Typoets (lot. Iacobus Typotius, 1540–1601), italų poetas Manzolli di Stellato (lot. Marcellus Palingenius Stellatus, apie 1500–1540), italų filosofas ir astrologas Girolamo Cardano (1501–1576).

G. Naudė jau antraštiniame knygos lape (p. 17) cituoja Kvintilianą (*Apie oratoriaus*

² Čia, kad būtų lengviau įsidėmėti šiuos Antikos autorius ir jų kūrinių pavadinimus, siekdami vienodumo, rašome juos lietuviškai, nesvarbu, kad kai kurie tekstai iki šiol nėra versti į lietuvių kalbą. Lotyniški sutrumpinimai, kaip įprasta žymėti žodynuose ir žinynuose, vertėjo pateikiami paraštėse. Todėl jų nekartosime.

ugdymą, XII, 11,25), prieš pirmąjį skyrių esančiame G. Naudé laiške (p. 23) ponui prezidentui de Mesmes'ui – Horacijaus *Laiškų* citata (*Laiškai*, I, 19, 33–34), o knygą baigia (p. 99) dviem Vergilijaus *Eklogų* eilutėmis (*Eclogae*, 7, 35–36).

Šeštajame skyriuje „Kokia turėtų būti vieta knygoms saugoti“ G. Naudé rašo, kad nebeturėtų ką pridurti prie to, ką šiuo klausimu yra išdėstęs Vitruvijus (lot. Marcus Vitruvius, I a. pr. Kr.). Dešimties knygų veikalas *Apie architektūrą* (*De architectura*), dedikuotas imperatoriui Augustui (lot. Gaius Octavius Augustus, 63 pr. Kr.–14 po Kr.) – vienintelis išlikęs Antikos architektūros ir inžinierinės technikos aprašymas. G. Naudé pabrėžia (p. 80), jog labai svarbu, kad „visos pagrindinės atvaros visada išeitų į rytus“, knygos tuomet nepelija, o vakarų, ypač pietų, vėjai sukelia ligas ir pelėsiams gadina knygų rinkinius (plg. Vitruvius. *De architectura libri decem*. Ed. F. Krochn. Lipsiae: in aedibus B. G. Teubneri, 1912, p. 133–134: [...] *bibliothecae ad orientem spectare debent; usus enim matutinum postulat lumen, item in bibliothecis libri non putrescent [...] Nam quaecumque ad meridiem et occidentem spectant, [...] pallore volumina corrumpunt*). Norime patikslinti, kad ši citata ne iš septinto šeštos knygos skyriaus, kaip nurodyta 493-ame paaiškinime, o iš ketvirto. Taip pat lotyniškoje citatoje įsivėlusį korektūros klaidą: ne *infludentesque*, o *infundentesque*.

Pirmajame skyriuje „Kodėl turi būti įdomu kurti bibliotekas“ G. Naudé tarp žmonių, aistringai siekusių įsteigti išties įdomias ir puikiai įrengtas bibliotekas, „idant vaini-

kuotų ir tobulai užbaigtų visus savo kilnius darbus“ (p. 28), mini imperatorių Augustą, Lucijų Licinijų Lukulą (lot. Lucius Licinius Lucullus, apie 117–56 pr. Kr.) – ryškias asmenybes, turėjusias didžiules bibliotekas su meno kūrinių kolekcijomis, garsėjusias subtiliausiu skoniu. Tai yra išties girtinas, kilnus ir drąsos vertas dalykas, nes knygos iškelia ir perduoda mums daugybės taurių žmonių sielas ir tai, kas juose pačiuose buvo visų nuostabiausia (p. 26). Šitoje vietoje G. Naudé į savo mintį įterpia garsaus romėnų valstybės karvedžio Gnėjaus Pompėjaus Didžiojo (lot. Gnaeus Pompeius Magnus, 106–48 m. pr. Kr.) gyvenimo pavyzdį.

Devintajame skyriuje „Koks turėtų būti svarbiausias bibliotekos tikslas“ G. Naudé ypač pabrėžia bibliotekos naudą ir jos atvirumą visai visuomenei, eruditams ir įvairių poreikių žmonėms, antraip jos šeimininkai būtų panašūs iš šykštuolių arba „į tą pavydžią gyvatę, kuri neleido niekam nusiskinti vaisių Hesperidžių soduose“ (p. 97; tiksliau – žaltį), o ištrauktos iš saugyklų lentynų knygos, vėliau sudėtos vienoje bibliotekoje, G. Naudé įsitikinimu, priverstų „žavėtis išradingumu ir sumanumu tų eskulapijų, kurie taip gerai mokėjo surinkti ir sujungti išnarstytus ir atskirtus vargšų hipolitų sąnarius“ (p. 59). Šiame skyriuje (p. 96) G. Naudé pažymi, kad bibliotekoje turėtų dirbti garbingi, mokytį ir išmanantys apie knygas žmonės, tokie kaip Aleksandrijos bibliotekininkai Demetrijas Falerietis (apie 360–apie 280 pr. Kr.), Kalimachas (apie 305–apie 240 pr. Kr.), Aristoksenas (354–300 pr. Kr.) ir Zenodotas (333–215 pr. Kr.). Jie sudarė pirmuosius

katalogus, bibliografijas, turėjusius daug reikšmės bibliotekininkystės raidai. Romėnų bibliotekų pavyzdžiu autorius nurodo *Bibliotheca Palatina*, kurią įsteigė imperatorius Augustas. Joje dirbė Markas Terencijus Varonas (lot. Marcus Terentius Varro, 116–27 pr. Kr.), žymus romėnų poetas ir valstybės veikėjas (trys *Kaimo reikalų knygos* ir *Apie lotynų kalbą*, išliko ir daug trumpų fragmentų) ir Gajus Julijus Higinas (lot. Gaius Iulius Hyginus, 64 pr. Kr.–17 po Kr.), kurio gausūs geografijos, filologijos ir istorijos veikalai yra dingę – būtent jie išgarsino šias bibliotekas ir „pavertė geidžiamomis savo mokslingumu bei gabumais“ (p. 96).

Antrajame skyriuje „Kokiu būdu galima sužinoti ir ištirti, kaip kurti biblioteką“ cituojama Plinijaus Jaunesniojo (62–apie 113 po Kr.) mintis (p. 31): *stultissimum credo ad imitandum non optima quaeque proponere*. V. Račius patikslina, kaip yra iš tiesų originalo tekste, t. y. *stultissimum credo ad imitandum non optima quaeque proponere*. Išverčia abi citatas. Tai be galo kruopštus ir atsakingo žmogaus požiūris. Taip *Patarimuose* vertėjas V. Račius koreguoja arba papildo G. Naudė cituojamą Valerijaus Flako (I a. po Kr.) *Argonautikos* eilutę (p. 28), Senekos (apie 4 pr. Kr.–65 po Kr.) *Apie sielos ramybę* (p. 29, 71), Klaudiano (IV a. po Kr.) *Giesmių* knygos citatą (p. 33), Senekos *Apie laimingą gyvenimą* (p. 39), Decimo Didžiojo Auzonijaus (310–395 po Kr.) epigramą (p. 37), Manilijaus (I a. po Kr.) *Astronomiją* (p. 50), Senekos *Gamtos klausimus* (p. 56), Ovidijaus (43 pr. Kr.–apie 18 po Kr.) *Vaistus nuo meilės* (p. 67), anglų politikos ir bibliofilo

Richardo de Bury (1287–1345) *Philobibloną* (p. 68–69), Saliamono, Izraelio karaliaus Dovydo sūnaus (valdė 970–931 m. pr. Kr.), žodžius (p. 73), Aristotelio (384–322 pr. Kr.) *Politiką* (p. 83), *Senojo Testamento Psalmyno* ištrauką (p. 83).

Ketvirtajame skyriuje „Kokio pobūdžio ir turinio turėtų būti veikalai“ G. Naudė, parafrazuodamas Horacijų, rašo (p. 53): *laudator temporis acti, / Praesentis censor, castigatque futuri*. V. Račius patikslina, kaip iš tikrųjų rašo šis poetas *Poezijos mene*, nurodydamas tikslią citatos vietą, t. y. 173–174 eil.: *difficilis, querulus, laudator temporis acti / se puero, castigat censorque minorum*. Išverčia abi citatas. Tai, ką galime atrasti lietuviškame V. Račiaus knygos vertime, pranoksta patį G. Naudė. Šiame skyriuje taip pat akcentuojami žymiausi Antikos sąvadai: *Rhetores antiqui* (Antikos oratoriai), *Grammatici veteres* (Senieji gramatikai), *Oratores Graeciae* (Graikijos oratoriai), *Flores doctorum* (Mokslo vyrų rinktinė), *Corpus poetarum* (Poetų sąvadas). G. Naudė rašo, kad būtų didelė klaida nesirūpinti įsigyti šių romėnų ir graikų autorių tekstų: Tito Livijaus, Kornelijaus Nepoto, Tacito, Senekos, Plutarcho, Homero, Aristotelio, Varono, Vergilijaus, kurie čia minimi tarp garsiausių ir labiausiai žinomų autorių, išvardytų ilgame sąrašo.

Iš medicinos mokslų šiame skyriuje G. Naudė būtinai siūlo įtraukti šiuos romėnų ir graikų gydytojų ir rašytojų veikalus: Hipokratą (lot. Hippocrates, apie 460–377 pr. Kr.), Galeną (lot. Claudius Galenus, 129–200), Paulių Aiginetą (lot. Paulus Aegineta, 620–apie 680), Oreibasiją (lot. Oribasius,

325–403), Aetiją (lot. Aetius Amidenus, VI a.), Tralianą (lot. Trallianus, apie 525–605); iš astrologijos mokslininkų – Firmiką (lot. Iulius Firmicus Maternus, ? –apie 348) – garsų romėnų rašytoją ir astrologą; iš aritmetikos – Boetijų (lot. Boethius Anicius Manlius Severinus, 480–524) – ne tik matematiką, bet ir romėnų valstybės veikėją, filosofą; iš sapnų aiškinimo – graikų rašytojus Artemidorą (lot. Artemidorus Daldianus, apie 100–apie 140 ar 180), parašiusį traktatą apie sapnus ir jų reikšmę *Sapnų interpretavimas*, Sinėsiją Kirėnietį (lot. Synesius de Cyrene, apie 370–414) – graikų filosofą, parašiusį traktatą *Apie nemigas (De insomniis)*. Šioje vietoje p. 42 vertėjas pastebi G. Naudė tekste įsivėlusią *lapsus calami*: galvoje turimas G. Cardano, italų astronomo ir astrologo veikalas *Sinėsijos Sapnų IV knygos, paaiškinančios įvairių rūšių nemigas (Somniorum synesiorum omnes generis insomnia explicantes libri IV)*, ne Cardono veikalas. G. Naudė, necituodamas viso Hipokrato aforizmo, ragina mus „atiduoti duoklę laikmečiui, vietai ir papročiams“ (p. 52). **V. Račius 258-ame paaiškinime nurodo**, kaip tiksliai skamba šis aforizmas (p. 134): *condonantur temporī, regiōni, aetati et consuetudini*, šitaip papildydamas visą teksto mintį ir pateikdamas tikslų vertimą.

G. Naudė pabrėžia, kad bibliotekoje būtų geriausi Antikos autorių komentatoriai (p. 43), t. y. Skaligeris (lot. Scaliger, Iulius Caesar, 1484–1558) – filologas, Antikos rašytojų, poetikos tyrinėtojas – Teofrasto (apie 372–287 pr. Kr.) „Augalų istoriją“; Proklas (lot. Proclus, apie 410–485) – graikų

filosofas, Platono sekėjas ir komentatorius ir Marsilis Ficinas (lot. Marsilius Ficinus, 1433–1499) – Platono studijų iniciatorius Florencijoje įkurtoje Platono akademijoje – Platoną; Aleksandras Afrodisietis (lot. Alexander Aphrodisaeus, II–III a.) – geriausias Aristotelio komentatorius, vadintas net Egzegetu, ir Temistijas Eufradas Paflagonietis (lot. Themistius Euphrades Paphlago, apie 317–po 388) – graikų filosofas, retorius, Aristotelio komentatorius – Aristotelį; Flurance’as Rivault (Rivault de Florence, 1571–1616) – *Archimedo raštų (Archimedis opera quae exstant, 1615)* autorius – Archimeda; Teonas (lot. Theon Alexandrinus, IV a.) – graikų filosofas, matematikas ir Kampanas (lot. Campanus Novariensis, apie 1210–1296) – matematikas, astronomas – Eukleidą ir kt. To paties reikėtų laikytis pasirenkant įvairias senas ir šiuolaikines knygas.

Rašydamas, kad bibliotekoje turėtų būti ir pasisakiusių prieš geriausiųjų ir labiausiai vertinamų autorių knygas (p. 44), G. Naudė pabrėžia, kad nereikėtų ignoruoti Seksto Empiriko (lot. Sextus Empiricus, II–III a.), filosofo, priskiriamo vėlyviesiems graikų skeptikams. Šioje vietoje G. Naudė tikriausiai kalba apie du Seksto Empiriko veikalus – *Prieš dogmatikus (Adversus dogmaticos)* ir *Prieš matematikus (Adversus mathematicos)*. Antraip, tokios nuostatos tik skatintų mūsų „dvasios vergiją ir silpnumą“ moksle.

G. Naudė pabrėžia, kad neliktų pamiršti prieš keletą šimtmečių kūrusių Boetijaus, Simacho (lot. Quintus Aurelius Symmachus, 345–403), Kasiodoro (lot. Flavius Magnus

Aurelius Cassiodorus, apie 490–583), Gazos (lot. Georgius Gaza Thessalonicensis, apie 1398–apie 1478) – graikų humanisto, klasikinių graikų autorių vertėjo į lotynų kalbą, Georgijo Trapezuntiečio (lot. Georgius Trapezuntius, 1396–1485) – graikų filosofo etc. kūriniai, nes jie pasižymi tik jiems būdingomis pažiūromis ir savita amžiaus dvasia. Jų nereikėtų ignoruoti, juk maža vilties, kad jų kūriniai kada nors vėl bus išspausdinti, todėl reikia „ieškoti tuo uoliau, kuo jie retesni.“

Rūpinimasi knygų įrišimu, kartais atsisakant plonų arba „mažų“ knygų (p. 58) G. Naudė palygina su garsių Antikos autorių kūriniais, sudarytais iš daugybės tomų ar traktatų: tuomet reikėtų nekreipti jokio dėmesio ir į šv. Augustino tomelius (lot. Aurelius Augustinus, 354–430, žymiausias iš Bažnyčios tėvų; išliko apie 100 traktatų, 400 pamokslų, apie 200 laiškų), Plutarcho *Moralės* traktatus (apie 46 po Kr.–apie 120, graikų istorikas, rašytojas; parašė apie 200 mokslinių traktatų ir kitų veikalų, Galeno knygas (romėnų gydytojas ir filosofas, parašęs 153 traktatus, išdėstytus daugiau nei 500 knygų). Kalbėdamas apie rankraščių paiešką ir atranką (p. 62), G. Naudė sako, kad reikia pasipriešinti elgsenai, įvestai dėl mados, dabar būdingos kritikams, kurie „mus išmokė ir įpratino labiau vertinti kai kuriuos Vergilijaus (lot. Publius Vergilius Maro, 70–19 pr. Kr.), Svetonijaus (lot. Gaius Suetonius Tranquillus, apie 70–140), Persijaus (Aulus Persius Flaccus, 34–62 po Kr.), Terencijaus (lot. Publius Terentius Afer, 190–159 pr. Kr.) arba kai kurių senųjų autorių rankraščius,

o ne tų kultūringų žmonių, kurių tekstų niekada anksčiau niekas nematė ir nebuvo išspausdinę.“

Penktajame skyriuje „Kokiais būdais reikia ieškoti knygų“ (p. 77) G. Naudė atkreipia dėmesį, kad „turėtų paakinti tokioms paieškoms pavyzdys Pogijaus (Poggio Giovanni Francesco, 1380–1499), kuris surado Kvintilianą ant mėsininko prekystalio būdamas Konstanco susirinkime, [...] arba pavyzdys Askonijaus, kuris mums išliko dėl panašaus atsitiktinumo“. Čia minimas Kvintiliano (apie 35–95) veikalo rankraštis *Apie oratoriaus ugdymą*. Žinoma, kad šiam italų humanistui pavyko rasti ir daugiau Antikos rašytojų rankraščių: Cicerono kalbas *Už Roscijų iš Amerijos*, *Už Mureną*, Valerijaus Flako *Argonautiką*, Lukrecijaus *Apie daiktų prigimtį* etc. Be to, jis išvertė Ksenofonto *Kiro auklėjimą* ir pats parašė įvairių lotyniškų veikalų. Askonijus (lot. Quintus Asconius Pedianus, apie 9 pr. Kr.–apie 76 po Kr.) – romėnų filologas. Išliko jo penkių Cicerono kalbų komentarai. Ypač svarbūs yra du: *Su balinta toga (In toga candida)* ir *Už Kornelijų apie romėnų tautos didybę (Pro Cornelio de maiestate)*, nes šios kalbos neišliko. Taip pat Askonijus parašė ir *Salustijaus gyvenimą (Vita Sallustii)*, ir *Puotą (Symposium)*, imdamas pavyzdį iš Platono.

Trečiajame skyriuje „Kokį skaičių čia reikėtų sukaupti“ G. Naudė, rašydamas apie Egipto valdovo Ptolemajo I Sotėro (apie 366–283 pr. Kr.) sukauptą biblioteką (p. 38), garsėjusią 700 000 knygų kolekcija, vėliau tapusią mokslo centru, kuriame mokslinį darbą dirbo filologai, matematikai ir kitų

sričių specialistai, tarp įvairių žymių kultūros asmenybių šiame sąrašė mini ir Lucijų Anėjų Seneką, Aulą Gelijų (lot. Aulus Gellius, apie 130–175 po Kr.), Amianą Marceliną (lot. Ammianus Marcellinus, apie 330–400 po Kr.), kurie rašė apie visame pasaulyje garsią ptolemajiškos valstybės įkūrėjo biblioteką; imperatoriaus Konstantino (lot. Flavius Valerius Constantinus, imperatorius buvo 306–337 po Kr.), Samoniko (lot. Quintus Serenicus Samonnicus, ? –211), imperatoriaus Gordiano (imperatorius buvo nuo 238 m. iki 244 po Kr.) auklėtojo, Epafrodito (lot. Marcus Mettius Epapfroditus, apie 22/23 pr. Kr.–70? po Kr., graikų gramatikas, Romoje garsėjo daugiau kaip 30 000 ritinių sukaupta asmenine biblioteka) katalogai taip pat būtų sudarę nemenką tomą. V. Račius pateikia išsamų menkiausias užuominos komentarą, kuris padeda sekti iš pirmo žvilgsnio paprastą, bet gilią G. Naudé mintį.

Penktajame skyriuje G. Naudé mini aistringai troškusius bet kokia kaina įsigyti knygų (p. 75): Ptolemają Filadelfą (nuo 285 m. pr. Kr. Egipto valdovas, Aleksandrijoje buvo įsteigęs Mažąją biblioteką), atidavusį penkiolika talentų už Euripido raštus; Tarkvinijų, nupirkusį tris Sibilės (Sibilių knygos buvo laikomos Kapitolijuje, jas prižiūrėjo speciali žynių kolegija) knygas už tiek, kiek būtų kainavusios visos devynios; Aristotelį, atidavusį septyniasdešimt du tūkstančius sesterčių už Speusipo (393–339, graikų filosofas, Platono sekėjas) raštus; Platoną, įsigijusį už tūkstantį denarų Filolają Krotoniečio (lot. Philolaius de Crotone, V–VI a. pr. Kr. graikų filosofas, Pitagoro sekėjas) kūrinis; Besarioną, už tris-

dešimt tūkstančių ekiu nusipirkusį graikiškų knygų (graikų humanistas, 1403–1472, Ksenofonto *Atsiminimų apie Sokratą* (*Memorabilia*), Aristotelio *Metafizikos* (*Metaphysica*) vertėjas, Romoje subūręs mokslininkų akademią, siekiančią supažindinti Europą su Antikos kultūra; gausi jo sukauptų lotyniškų ir graikiškų rankraščių kolekcija atiteko Venecijos Šv. Morkaus bibliotekai). Septintame skyriuje „Kokia tvarka dera laikyti knygas“ G. Naudé ragina filosofijos srityje pradėti nuo pačios seniausios Trismegisto filosofijos (lot. Hermes Trimegistus). Kalbama apie įvairių sričių filosofinį veikalą *Hermetinis sąvadas* (*Corpus Hermeticum*, II–III a.). Vėliau sudėti reikėtų Platono, Aristotelio etc., „kurie yra pagrindiniai tarp galybės kitų“ (p. 85), veikalus.

Aštuntajame skyriuje „Kokia apdaila ir puošyba pati tinkamiausia bibliotekai“ G. Naudé rašo apie tai, kad abiejų Plinijų (Plinijus Vyresnysis – lot. Gaius Plinius Secundus, 23–79 po Kr., *Gamtos mokslo istorijos* (*Historia naturalis*) autorius; Plinijus Jaunesnysis – lot. Gaius Plinius Caecilius Secundus, 62–apie 113 po Kr., Plinijaus Vyresniojo sūnėnas), Svetonijaus (lot. Gaius Suetonius Tranquillus, apie 70–140, romėnų istorikas, *Vitae duodecim Caesarum* ir *De viris illustribus* autorius), Marcialio (lot. Marcus Valerius Martialis, 40–102 po Kr. – romėnų poetas, epigramų kūrėjas) ir Vopisko (lot. Flavius Vopiscus, III–IV a., romėnų istorikas, rašęs *Augusto istoriją* (*Historia Augusta*) kūriniai galėtų paliudyti, jog „nebuvo gailima nei aukso, nei sidabro, kad bibliotekoje

atsirastų paveikslų ir statulų, vaizduojančių didžius gyvus žmones“ (p. 90).

Patarimų knygoje (p. 54) minimas neoplatonikas Marcelas (lot. Marcellus, gyveno apie 500 m. po Kr.), kuris visur gyrėsi aštuonis kartus perskaitęs Tukididą (lot. Thucydides, apie 455 pr. Kr.–tarp 399 ir 396 pr. Kr., Pelaponeso karo istorikas iš Atėnų), arba Svido (lot. Suidas, X a. po Kr., Antikos aiškinamojo žinyno sudarytojas) minimas Nonas (lot. Nonnus, V a. po Kr.), dešimt kartų perskaitęs visą Demosteną (lot. Demosthenes, garsus IV a. pr. Kr. Atėnų oratorius) ir niekada neįstengęs sakyti kalbą ir apie ką nors samprotauti. V. Račius 269-ame paaiškinime (p. 135) pataiso G. Naudė: šešis, o ne dešimt kartų. Akivaizdu, kad pateikdamas tokius tikslus mokslinius komentarus V. Račius naudojosi ir pačiais seniausiais klasikinės filologijos šaltiniais, išleistas lotynų ir senąja graikų kalba.

Romėnai sakydavo: *littera docet, littera nocet*. Tik kelios raidelės šioje puikioje knygoje pakenkė. Manykime, kad tai tik

korektūros klaidos: p. 13: sparnuota romėnų konsulų baigiamosios kalbos eilutė: *feci, quod potui, faciant meliora potentes*; p. 67: Ovidijaus kūrinys yra *Ars amatoria (Meilės menas)*; p. 99: Vergilius, *Eclogae*; p. 103: *Rhetorica ad Herennium*.

Ir G. Naudė prancūziškam tekstui, kurį jis išdėstė *Advis pour dresser une bibliotchèque*, ir V. Račiaus literatūriniam lietuviškam vertimui *Patarimai kuriančiam biblioteką*, mus dominusiems pačių geriausių ir svarbiausių Antikos autorių vertinimu ir kritika, įvairiais novatorių principais, mokslo ir menų raida, tikrai negalėtume prikišti „neginčijamos pironiečių teisės“ (Pironas Elidietis, lot. Pyrrho Elidensis, apie 360–270, filosofinės graikų skeptikų mokyklos, garsėjusios nuomonės ir bet kokių sprendimų atsisakymu, pradininkas), apie kurią pats G. Naudė iš kuklumo užsiminė knygos pabaigoje (p. 99). Nėra abejonės, kad *Patarimų* knygos kūrėjas G. Naudė ir vertėjas V. Račius – dvi panašios asmenybės, išmanančio ir gerbiančio Antikos tradicijas.

Įteikta 2009 m. vasario mėn.